18. 9. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Náhrada škody

Cílem tohoto článku je poukázat na základní změny v pojetí právní úpravy náhrady škody dle nové a staré právní úpravy. S ohledem na rozsáhlost nové právní úpravy totiž není v možnostech tohoto článku obsáhnout všechny změny, kterými zmiňovaná právní úprava prošla.

Základní rozdíl je znatelný již v používané terminologii. Starý občanský zákoník pracoval výhradně s pojmem škoda, a to zejména ve smyslu škody majetkové. Určitou výjimku z tohoto pojetí představovala škoda na zdraví. Naproti tomu nový občanský zákoník zavádí do právního řádu pojem „újma“ , který postihuje jak újmu majetkovou (škodu), tak újmu nemajetkovou, přičemž ve smyslu § 2894 odst. 2 nového občanského zákoníku platí, že „nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon“.

Podmínkou vzniku odpovědnosti za škodu je porušení či nesplnění určité právní povinnosti, přičemž dle staré právní úpravy nebylo rozhodující, zda došlo k porušení povinnosti uložené právním předpisem či smlouvou, neboť § 420 odst. 1 starého občanského zákoníku pouze stanovil, že „každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti“. Nový občanský zákoník však již rozlišuje, které povinnosti škůdce porušil, když dle nového občanského zákoníku se může škůdce dopustit porušení dobrých mravů (§ 2909), porušení zákona (§ 2910) či porušení smlouvy (§ 2913). Již římské právo rozlišovalo mezi smluvním a mimosmluvním porušením povinnosti, přičemž porušení smlouvy nepovažovalo za nový závazek, ale za změnu v právech a povinnostech plynoucích z původní smlouvy. Jak naznačuje výše uvedené, nový občanský zákoník se k tomuto konceptu vrací.

Základní rozdíl mezi smluvní a mimosmluvní povinností k náhradě škody spočívá v zavinění, když pro vznik povinnosti k náhradě škody vzniklé v důsledku porušení smlouvy není zavinění vyžadováno. Ze stejného principu ostatně vycházela i právní úprava náhrady škody způsobené porušením smlouvy zakotvená v § 373 obchodního zákoníku. Nový občanský zákoník taktéž výslovně zakotvuje, že v případech porušení smluvní povinnosti má právo na náhradu škody nejen druhá smluvní strana, ale i osoba, „jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit“. Stará právní úprava takové pravidlo výslovně nezakotvovala, avšak bylo dotvořeno judikaturou (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2003, sp. zn. 29 Odo 379/2001, uveřejněný pod číslem 56/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek[1]).

Pro povinnost nahradit škodu způsobenou porušením dobrých mravů nebo zákona se potom zavinění vyžaduje, a to různého stupně – úmysl ve vztahu k porušení dobrých mravů (stejně tomu bylo i dle staré právní úpravy) a nedbalost ve vztahu k porušení zákona.

Nový občanský zákoník taktéž ve vztahu k náhradě škody opouští obecný zákaz vzdání se práv, která

mohou vzniknout teprve v budoucnu, zakotvený v § 574 odst. 2 starého občanského zákoníku. Možnost vzdát se práva na náhradu v budoucnu způsobené škody však není neomezená, když ve smyslu § 2898 nového občanského zákoníku se nelze platně vzdát práva na náhradu „újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech, anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti…“ K takovým ujednáním se nepřihlíží a nepřihlíží se „ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy“. Povinnost nahradit škodu nelze vyloučit ani jednostranným prohlášením škůdce, takové jednostranné prohlášení učiněné ještě před vznikem škody však může být ve smyslu § 2896 nového občanského zákoníku považováno za varování před nebezpečím. Zda bude takové varování možné považovat za důvod ke snížení náhrady škody, bude záležet na okolnostech každého jednotlivého případu.

Za zásadní změnu v právní úpravě náhrady škody lze považovat způsob, kterým se škoda nahrazuje. Dle staré právní úpravy se škoda hradila zásadně v penězích, až v případě, že o to poškozený požádal a bylo-li to možné a účelné, nastupovala naturální restituce. Nový občanský zákoník však volí opačný přístup, kdy ve smyslu § 2951 odst. 1 se škoda „nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích“.

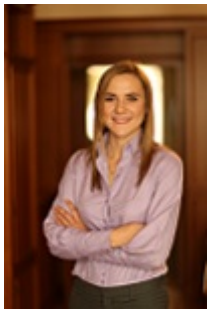

Mgr. Jana Vlková

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

---

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2003, sp. zn. 29 Odo 379/2001: „Závěr, podle kterého se poškozený může dovolávat (za účelem prokázání existence protiprávního úkonu) porušení smluvní povinnosti, totiž lze učinit nejen v případě, že je škůdcovým spolukontrahentem (druhou smluvní stranou). K naplnění uvedeného předpokladu postačuje, že je prokázáno, že příslušný subjekt (škůdce) sice porušil povinnost ze smlouvy, kterou uzavřel s jinou osobou než s poškozeným, že však závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného. Takovému závěru přitom není na překážku ani skutečnost, že smlouva, z níž porušení závazku vzešlo, nebyla (typově či z obsahového hlediska) smlouvou ve prospěch třetí osoby (smlouvou ve prospěch poškozeného). Jinak řečeno, podstatné je, že byla porušena právní povinnost, která (byť prostřednictvím smluvního ujednání jiných osob) sloužila k ochraně subjektivních práv poškozeného.“

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva